

Asia: VN/31244/2023

Lausuntopyyntö: luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun, sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamiseksi.

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyinä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Ehdotusta koskevat yleiset huomiot

Asianajajaliitto pitää esitettyjä teknisiä muutoksia kannatettavina ja katsoo, että tarve tulkinnallisten seikkojen korjaamiselle on ollut olemassa. Asianajajaliitto kannattaa lakiehdotuksen 5 a luvun 44 § 4 momentissa esitettyä poikkeamista käyttötarkoitussidonnaisuudesta siltä osin, kuin kysymyksessä RL 12 luvun, 13 luvun ja 34 a luvun tarkoittamat rikokset. Sen sijaan Asianajajaliitto vastustaa esitettyjä muutoksia siltä osin, kuin niissä on esitetty käyttötarkoitussidonnaisuuden laajentamista osaksi yleistä rikostorjuntaa.

Asianajajaliitto katsoo, että tietojen luovuttaminen käyttötarkoitussidonnaisuuden vastaisesti osaksi tavanomaisten rikosten rikostutkintaa, heikentää olennaisesti jokaisen oikeusturvaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Näin etenkin, kun tiedustelumenetelmien kautta hankittuja tietoja ei – vastoin esitettyä – tulisi käytännössä asettamaan hyödyntämiskieltoon. Asianajajaliitto katsoo lisäksi, että tiedustelutiedon luovuttaminen osaksi poliisitutkintaa edellyttää muutosten käsittelyä perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Asianajajaliitto katsoo, että esitetyt muutokset vesittävät tosiasiallisesti sekä siviili- että sotilastiedustelulainsäädännölle asetetut käyttötarkoitussidonnaisuuden ja siihen liitetyn palomuurirajoituksen ja toteaa, että kyseessä on toimintamalli, jota poliisitoimen taholta on johdonmukaisesti toteutettu sekä pakkokeinoin että poliisilain muutosten yhteydessä.

Asianajajaliitto katsoo, että esityksen tarkoituksena on – rikosvastuun toteuttamisen nimissä – entisestään heikentää rikoksesta epäillyn oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja kaikille perustuslain nojalla kuuluvaa oikeutta yksityisyyteen ja kotirauhaan.

Asianajajaliitto haluaa nostaa esiin kysymyksen siitä, onko rikosvastuun toteutumisesta tullut viranomaistoiminnassa sellainen itseisarvo, että kaikki oikeusvaltioperiaatteen ja perus- ja ihmisoikeuksien suojaamat oikeushyvät voidaan ohittaa sanotun vastuun toteuttamiseksi.

Esitysluonnoksen säädösehdotuksia koskevat yksityiskohtaiset huomiot

a) Poliisilain 5 a luvun 44 §:n uusi 5 momentti ja sotilastiedustelulain uusi 80 §:n 1 momentti

Erityisesti Asianajajaliitto katsoo, että esitysluonnoksen poliisilain 5 a luvun 44 §:n uuden 5 momentin ja sotilastiedustelulain muutosehdotuksen samansisältöinen 80 §:n 1 momentti, jonka nojalla suojelupoliisi tai sotilastiedustelu voivat luovuttaa tietoja toimivaltaiselle viranomaiselle viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi on sisällöltään epäselvä ja tosiasiasa makuloi käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimuksen kokonaisuudessaan.

Asianajajaliitto katsoo, ettei siviilitiedustelun tai sotilaallisen tiedustelun keinoin hankittuja tietoja tule toimittaa toimivaltaiselle viranomaiselle kuin 1. 2 ja momentissa kuvatuissa, rajatuissa tapauksissa ja nimenomaan rajattuja rikostyypejä koskien.

Lopuksi Asianajajaliitto kiinnittää vielä huomiota tiedustelulakien käyttöön olennaisesti sisältyvään salausvaatimukseen. Asianajajaliitto toteaa, että rikoksesta epäillyllä ei ole tiedustelutiedon osalta käytössä edes normaaleja jälkivalvontakeinoja ja usein epäilty jää kokonaan tietämättömäksi käytettyjen tietojen sisällöstä. Tätä puutetta on Asianajajaliiton taholta kritisoitu aiemmin muun muassa rajavartiolain muutosten yhteydessä. Tosiasiaksi jää, ettei sen enempää tiedusteluviranomaisten kuin tiedon saajana olevan toimivaltaisen viranomaisen toimintaa valvo mikään riippumaton instanssi, vaan valvonta toteutetaan osana viranomaisen omaa laillisuusvalvontaa.

Helsingissä 2. päivänä syyskuuta 2024

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson

Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Pekka Ylikoski, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto